

Kapitalist neemt het op tegen andersglobalisten

Verslag van Tumult bijeenkomst op 15 oktober 2002 in Utrecht

Op 15 oktober sprak de schrijver van Politicide en adviseur van Frits Bolkestein Luuk van Middelaar, een goed gevulde kerk in Utrecht toe. Onderwerp was: globalisering en armoede, onder de titel Antiglobaal kapitaal.

Arm? Laat je registreren!

Van Middelaar's centrale stelling luidde: het kapitalisme is echt de enig mogelijke manier om armoede te bestrijden, mits de weinige bezittingen van armen juridisch geregistreerd worden.

Je leest het goed, ook die miljoenen mensen die helemaal niets hebben om geregistreerd te laten worden, of alleen een paar golfplaten, ook zij zouden gered worden als we de markt haar werking maar laten doen. De feiten, aldus deze academicus, wijzen namelijk onmiskenbaar in deze richting. Ten eerste is er namelijk simpelweg geen alternatief dat beter is dan de vrije markt: dat heeft de ineenstorting van de Sowjet Unie aangetoond. Een nogal kromme redenering: er bestaat bijvoorbeeld al geruime tijd zoiets als "vrij socialisme" ofwel anarchisme. Dat is nooit (goed) uitgetoet. Daarnaast bestaan er ook al tijdenlang mengvormen tussen staatsocialisme en 'vrije' marktkapitalisme. Beetje gemakkelijk om net te doen alsof je alleen kan kiezen tussen een neo-Brezjnev of de diktatuur van Nike en Shell. Ten tweede, aldus Van Middelaar: je ziet over de lange termijn een langzame maar gestage groei van welvaart in arme landen die zich open hebben gesteld voor de wereldmarkt. Dit is gewoon onwaar. Kijk maar naar Oost-Europa. Het BNP van bijvoorbeeld de USSR is volgens Jean Francois Rischard (zie "De machteloosheid voorbij?") even groot als dat van Nederland, en over de verdeling van dat geld hoef je geen illusies te koesteren, gezien het povere bestaan van de vele straatkinderen aldaar. In Latijns-Amerika zitten de meeste landen in een crisis op het moment [2002 dus], omdat ze hun rente aan het Noorden niet meer kunnen betalen. In Azië is de uitbuiting zo hard, dat veel of de meeste mensen slechts leven om te werken. Afrika is al decennia een rampgebied, juist ook landen die meedoen aan de 'vrije markt'. Kijk bijvoorbeeld naar Zuid Afrika, een behoorlijk kapitalistisch en 'vrij' land. Voor de meeste zwarte mensen is er echter bar weinig veranderd sinds de apartheid zogenaamd afgeschaft is: de meeste zwarten worden niet rijker, en negentig procent van het land is nog immer in het bezit van de 20 procent witte mensen in dit land. Als dit verandert, zal dat zeker niet komen door de vrije markt, want die zorgt er alleen maar voor dat rijken rijker worden. Van Middelaar's algemene, stilzwijgende, stelling luidt dan ook: als iets fout gaat binnen een vrije markt economie ligt dat nooit aan dat type economie. Als iets

fout gaat binnen een ander economies stelsel ligt dat altijd geheel aan dat type stelsel. Ik moet zeggen dat ik het triest vind dat iemand met zo'n barre kennis van feiten, en zo'n dogmatische redeneerstijl zo veel aandacht krijgt. Wel waardeer ik het dat Van Middelaar de moeite nam om een publiek toe te spreken waarvan je op je klompen kunt aanvoelen dat het niet al te zeer op je hand zal zijn. Zeker als alle overige sprekers niets moeten weten van het vrijemarktdenken. Ik had dan ook verwacht dat er binnen vijf minuten niet veel meer van Van Middelaar's beweringen over zou blijven.

Tot mijn stijgende verbazing konden mijn oren de hele avond echter van alles beluisteren behalve een weerlegging van Van Middelaar's betoog.

Het is eigenlijk te ongelooflijk voor woorden: vijf academici of anderszins intellectuele 'zwaargewichten' uit 'de' 'andersglobaliseringsbeweging' stortten een vloed uit aan wetenschappelijk verantwoorde bijzaken, maar veloren de hoofdzaak geheel en al uit het oog. Van Middelaar zette een zeer zwak verhaal op welhaast maximale wijze neer. Zijn 'tegenspelers' excelleerden helaas juist in het op een welhaast zo zwak mogelijke wijze neerzetten van een sterk verhaal.

Voordat ik nu zelf beticht wordt van het rondstrooien van een zwak verhaal, wil ik je wijzen op het artikel "Enkele feiten". Daarin staan, zoals je niet zal verbazen, enkele van de feiten die ik in dit artikel als bekend en aanvaard veronderstel. Waar hadden ze het verder over in Tumult? Een beknopte samenvatting.

Heel anders

Van Middelaar's 'tegenspelers' waren: Lou Keune, die behalve universitair docent economie aan de Universiteit Tilburg actief is bij X-Y (woordenlijst) en bij enkele LETS-achtige alternatieven. Jeroen Zonneveld, van Attac (zie woordenlijst) was de tweede deelnemer aan het panel. De derde en laatste was Ewald van Engelen, die politieke en sociale filosofie doceert aan de Universiteit van Amsterdam. Hij onderzoekt "kapitalismen". De avond werd voorgezeten door Hugo van de Steenhoven, die jaren voor GroenLinks actief was.

Na Luuk van Middelaar's speech stak Lou Keune van wal. Hij begon met te reageren op dingen die Luuk van Middelaar helemaal niet gedaan had (namelijk etiketten plakken). Verder ging Keune's verhaal over allerlei feiten en over of die al dan niet zouden kloppen, en hij noemde 'liberaliseerders' gelovigen. Dat laatste ben ik geheel met Lou eens, alleen kom dan wel met een paar flinke feiten, leg uit waar het om gaat! Zonde dat hij zich verloor in details van Luuk van Middelaars verhaal. Eén zo'n belangrijk feit, en waar ik geen van de andersglobalistische sprekers (en Luuk al helemaal niet) uit zichzelf over hoorde reppen is de netto wereldwijde geldstroom van arm naar rijk – geheel volgens principes van de vrije markt.

Gelukkig zei Lou wel duidelijk dat er een heel ander systeem dan het huidige moet komen. Ook zoiets als microkrediet leidt er namelijk, aldus Keune, toe dat mensen die krediet krijgen gaan concurreren met degenen die het niet hebben.

Behalve dit, zei Lou Keune helaas niets over hoe de wereldeconomie dan wel zou moeten zijn. Jammer, jammer, want ik weet bijna zeker dat hij daar goede dingen over zou kunnen zeggen. Aan het eind van de avond zei hij dat hij graag een "serieus debat" over alternatieven zou willen. Metha [de Vries] heeft trouwens, als reactie hierop de *Zin!* denkochtenden aangekondigd op

deze Tumult-avond...

Utopisch programma

Ewald van Engelen wist te vermelden dat "veel antiglobalistische voorstellen botweg naïef" zouden zijn. Als je je heil bijvoorbeeld zoekt bij verandering "van onderop" vergeet je, volgens Van Engelen, dat zoiets moeilijk gaat vanwege de maatschappelijke context. Ik denk dat hij hier de meeste antiglobalisten onderschat. Niemand denkt in deze kringen dat verandering van onderop gemakkelijk is. Iedereen weet, misschien wel beter dan Ewald van Engelen, dat pro-kapitalistische mensen vaak keihard alles wat anders is (letterlijk) kapot maken. De vraag zou dan ook niet moeten zijn naïef of realistisch, maar of je uitdraagt wat je zelf uiteindelijk wilt, of dat je – zoals Van Engelen op deze avond deed – slechts streeft naar iets dat ergens halverwege ligt van je einddoelen (want ik denk dat Van Engelen niet voor niets kapitalismen bestudeerd]. Over dit laatste was Ewald van Engelen trouwens opmerkelijk eerlijk. Hij zei dat 'ie geen voorstellen had, behalve dan het onder democratische controle zien te krijgen van het kapitalisme. Dit zou overigens een gigantische verbetering zijn. Aan het eind van de avond zei Van Engelen echter, in tegenspraak met zijn bovengenoemde eerdere dédain voor verandering van onderop, dat de antiglobalistische beweging veel aan kracht zou kunnen winnen als ze een "aansprekend utopisch programma zou hebben." Tja, het kan natuurlijk ook nog dat verandering van onderop Ewald niet aanspreekt, maar dat lijkt me sterk.

Van Engelen veegde nog wel even de vloer aan met Luuk van Middelaar's voorstel om alle heil te gaan verwachten van juridische registratie: zulke registratie is voor banken namelijk domweg commercieel niet aantrekkelijk om voor armen in te voeren: Een krot is zó weinig waard, dat registratie veel te duur is.

Verspeeld

Jeroen Zonneveld verspeelde helaas zijn kans om uit te leggen waar hij of Attac naar streeft naast de invoering van de Tobin Tax (zie "Attac" bij Woordenlijst) Jeroen zei desgevraagd dat hij met Van Middelaar in discussie wilde over de vraag waarom de Tobin Tax niets zou oplossen. Opmerkelijk genoeg zei Jeroen Zonneveld later op de avond dat hij het jammer vond dat links zich in de verdediging heeft laten drukken." Hopelijk gaat hij een volgende keer in de vreedzame aanval!

Geldstroom

Op een bepaald moment vond ik dat het maar eens gezegd moest worden, dus wierp ik Luuk van Middelaar de arm-naar-rijk geldstroom voor de voeten. Zijn antwoord bestond uit: "Het geld wordt door leiders van arme landen op Zwitserse bankrekeningen gezet." Hierop zei ik dat we in plaats van de schuld aan een paar mensen in arme (en rijke) landen te geven, we ook kunnen kijken naar wat we zelf (kunnen) doen. Hierop zei Van Middelaar dat de belangrijkste oorzaak van armoede in Afrika niet kolonialisme maar interne oorzaken zijn. Ewald van Engelen vond dit, denk ik net als ik gemeen en laf, dus wees hij op de "ruilvoetverslechtering": veel arme landen geven

maar liefst zeven keer meer geld aan het Noorden dan andersom (aldus Van Engelen). Iemand uit de zaal zei tegen Van Middelaar dat het wel erg makkelijk is alles aan corrupte regimes te wijten. "Wij faciliteren armoede" zei deze jongen uit het publiek.

Luuk van Middelaar vond het allemaal maar "verwarde kritiek". Waarom werd me niet duidelijk, maar ik denk dat het komt doordat hij vast wil houden aan zijn dogma dat armoede niets met rijkdom te maken heeft. De laatste stelling bracht hij namelijk naar voren aan het begin van zijn toespraak. Onderbouwing dit keer: de olielanden. Alsof daar geen arme gastarbeiders wonen.

Maar ook al kan je de olielanden misschien zien als een voorbeeld waar in elk geval armoede is teruggedrongen – nou en? Betekent dit dat alles wat er binnen de vrije markt gebeurt een succes is? Luuk van Middelaar zegt impliciet van wel, omdat hij het vermeende succes van die olielanden als afdoende bewijs voor het succes van zijn min of meer vrije markt beschouwt. Op dezelfde wijze kan je echter beargumenteren dat sovjet-socialisme een prima ideologie was. Daar had je immers ook mensen die er na invoering van dit socialisme bepaald op vooruit gingen. Niet alleen vrije markt-kapitalisme is goed, maar ook rente. Want bezwaren tegen rente (dat het verrijking is zonder dat er arbeid tegenover staat) vindt Van Middelaar om een niet genoemde reden "religieus". Dus is rente goed. Tegen martelen zijn vast ook 'religieuze' argumenten aangevoerd... Handel is volgens Van Middelaar eveneens altijd goed, want het is een manier waarop mensen nu eenmaal hun geld verdienen. Tja, ook dat is met martelen, inbreken en dergelijke het geval...

Kortom, bij Luuk van Middelaar kwamen de conclusies uit de lucht vallen – toepasselijk in een kerk, dat moet gezegd. De volgende keer hoop ik op een swingende andersglobalistische beeldenstorm!

Menno Sijtsma

© 2002